

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของการศึกษา

จากประวัติความเป็นมาของเมืองลำพูน ซึ่งนับย้อนขึ้นไปในสมัยเริ่มตั้งแต่พระนางจามเทวีครองเมือง(พ.ศ.1311-1318) เมืองลำพูนในขณะนั้น พวกมอญจากลพบุรีได้นำอารยธรรมและพุทธศาสนานิกายหินยานเข้ามาเผยแพร่ ทำให้ช่วง 130 ปีของแคว้นทวารวดี (พ.ศ.1700-1835) เป็นยุคทองของเมืองลำพูน ซึ่งมีความเจริญทั้งทางด้านศิลปวัฒนธรรม และวิทยาการต่าง ๆ รวมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ผลของการเจริญดังกล่าวนอกจากจะจารึกอยู่ในตำนานที่กล่าวขานสืบต่อกันมาแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการทำนุ การอุทิศสิ่งของและวัตถุเป็นกัลปนา ซึ่งรวมถึงการสร้างวัดวาอารามและโบราณสถานต่าง ๆ ของพระมหากษัตริย์ เจ้านาย คหบดี และกลุ่มบุคคลอื่น เป็นจำนวนมาก

เมื่อเข้าสู่ยุคอาณาจักรล้านนาของไทยในอดีต (พ.ศ.1839) เป็นอาณาจักรที่เก่าแก่ที่ควบคู่กับอาณาจักรล้านช้างของประเทศไทยในปัจจุบัน อาณาจักรล้านนามีพื้นที่ครอบคลุม 8 จังหวัดคือ ลำปาง ลำพูน เชียงใหม่ แพร่ น่าน เชียงราย พะเยาและแม่ฮ่องสอน การปกครองในสมัยล้านนาเป็นการปกครองแบบนครรัฐ มีเจ้าผู้ครองนครซึ่งขึ้นตรงต่อราชธานีและมีการผลิตแบบเลี้ยงตัวเอง (self - sufficiency) ส่วนระบบการปกครองและระบบการผลิตของภาคกลางเป็นสังคมศักดินาที่กษัตริย์ปกครอง

ในสมัยรัตนโกสินทร์ ภายหลังจากทำสนธิสัญญาเบาว์ริงในปี พ.ศ.2398 ลักษณะทางสังคมของอาณาจักรล้านนาได้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม มีการรวมหัวเมืองล้านนา เข้ากับส่วนกลางซึ่งมีใช้ลักษณะ เมืองคัง เช่นอดีต ทำให้ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมค่อยตามความเปลี่ยนแปลงในภาคกลาง และยอมรับรูปแบบการปกครองจากส่วนกลางมากขึ้น ครั้นถึงการปกครองเป็นมณฑลเทศาภิบาล จังหวัดลำพูนขึ้นอยู่กับมณฑลพายัพ และเมื่อยกเลิกมณฑลเทศา

ภบาล ลำพูนก็มีฐานะ เป็นจังหวัดหนึ่ง ซึ่งขึ้นตรงกับกระทรวงมหาดไทยจนถึงปัจจุบัน

เมื่อเวลาผ่านไป ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี และความต้องการขยายตัวทาง เศรษฐกิจ ทำให้สภาพสังคมและชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป เริ่มตั้งแต่ชุมชน ตั้งเดิมซึ่งมีขนาดเล็กก็ เริ่มขยายตัว เป็นชุมชนขนาดใหญ่ เมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้นประกอบกับ นโยบายของรัฐบาลที่ต้องการกระจายความเจริญไปสู่ส่วนภูมิภาค โดยส่งเสริมให้มีการจัดตั้งนิคม อุตสาหกรรมตามแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) โดยที่ภาค เหนือมีโครงการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน พะเยา พิจิตร และนคร สวรรค์ เนื่องจากมีความเหมาะสมทางด้านภูมิศาสตร์และทางด้านเศรษฐกิจ

การจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมของจังหวัดลำพูน มีผลให้เกิดการจ้างงาน ทั้งในและนอก ท้องถิ่น การดึงดูดให้คนเข้ามาพักอาศัยในแหล่งงาน ซึ่งอยู่ภายในตัวเมืองนั่นเอง จึงทำให้ ชุมชนเมืองเดิมมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว เปรียบแบบแผนและขาดการควบคุม ส่งผลให้เกิดการ กระจุกตัวบริเวณศูนย์กลางเมืองลำพูน ซึ่งเป็นศูนย์กลางทั้งทางด้านการบริหารระบบราชการและ ศูนย์รวมสิ่งอำนวยความสะดวกที่สนับสนุนทางการท่องเที่ยว ซึ่งส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่และค่านิยมของคนพื้นเมือง โดยเปลี่ยนจากสังคมชนบทไปเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ศึกษารายงานของเริ่ม หนาแน่นทั้งแนวถนนและแนวตั้ง แต่สิ่งที่ลดหายไปอย่างมากคือ การแสดงออกในคุณค่าทางวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของเมืองที่มีมาแต่อดีต

ดังนั้นวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้มองเห็นถึงความสำคัญของเอกลักษณ์เมืองที่กำลังสูญหายไป ส่งผลให้เกิดการใช้ที่ดินที่ปราศจากการวางแผนและการควบคุม ทำให้เกิดการสร้างอาคารพาณิชย์ บริเวณรอบๆ โบราณสถาน อันเป็นผลให้เกิดการบดบังทัศนียภาพของโบราณสถานอันทรงคุณค่า และเป็นที่ลักการะบุชายของคนโดยส่วนใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ที่ว่าด้วยการให้ความสำคัญของวัฒนธรรมควบคู่กับการพัฒนาทาง เศรษฐกิจ โดยส่งเสริมจริยธรรมและวัฒนธรรม ประกอบกับการพัฒนาแหล่งโบราณสถาน โบราณคดี พร้อมกับการขอความร่วมมือระหว่างภาครัฐบาล ภาคเอกชนและประชาชน ในการอนุรักษ์ทำนุบำรุงดูแลมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในแผนการพัฒนาจิตใจ วัฒนธรรมและสังคม เพื่อรักษา เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนและ เสริมสร้างการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีสันติสุข ในแผน

พัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของคนยากจนในชนบท วิทยาลัยพณิชยการนี้จะทำการศึกษาด้าน
จินตภาพ เพื่อการพัฒนาเมือง โดยมุ่งเน้นด้านการสร้างเอกลักษณ์ของเมือง อันเป็นปัญหาที่สำคัญ
ระดับชาติและ เป็นจุดมุ่งหมายหลักในการพัฒนา เมืองต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาวิวัฒนาการของชุมชนเมืองลำพูน ตั้งแต่สมัยพระนางจามเทวี(แคว้นหรือ
ภุญไชย) จนถึงปัจจุบัน ซึ่งส่งผลต่อการใช้ที่ดินเพื่อการพัฒนาเมืองและรูปลักษณะของเมือง
2. เพื่อวิเคราะห์คุณสมบัติสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนเมืองลำพูน โดยใช้ทฤษฎี
การออกแบบชุมชนและเทคนิคการวิเคราะห์ด้านจินตภาพ
3. เพื่อระบุสภาพปัญหาและศักยภาพทางด้านจินตภาพ และปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเมือง
ลำพูน
4. เพื่อเสนอแนะแนวทาง วิธีการปรับปรุง และออกแบบชุมชน เพื่อเสริมสร้างเอก
ลักษณะของเมืองลำพูน ในแนวทางที่เหมาะสมกับการพัฒนาเมือง

ขอบเขตการศึกษา

1. เชิงพื้นที่ บริเวณพื้นที่ศึกษา ได้แก่ ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองลำพูน ซึ่งมีเนื้อที่
6 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 0.13 ของจังหวัดลำพูน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2528)
และพื้นที่เกี่ยวเนื่องกับการศึกษา
2. เชิงเนื้อหา ศึกษาถึงพัฒนาการของเมือง บทบาทหน้าที่ และสภาพทั่วไป ทางด้าน
เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การใช้ที่ดิน สาธารณูปโภค สาธารณูปการ โดยเน้นทางวิเคราะห์
ทางด้านจินตภาพ ด้านภูมิทัศน์ เพื่อเสนอแนะแนวทาง ในการพัฒนาคุณภาพของสภาพแวดล้อม ใน
เขตเทศบาลเมืองและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

วิธีการดำเนินการศึกษา (แผนภูมิที่ 1.1)

1. ศึกษาทฤษฎีและแนวความคิดทางด้านการออกแบบชุมชน (Urban Design) และ

ทางด้านจินตภาพ ตลอดจนภูมิทัศน์ของเมือง

2. รวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารทางด้านวิชาการ แผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ เพื่อศึกษาวิวัฒนาการของเมืองลำพูนในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านประวัติศาสตร์ ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน จากอดีตจนถึงปัจจุบันในแต่ละช่วงเวลา ประชากร สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคมและวัฒนธรรม (ด้านศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม) ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ

3. ค่าเงินการค้นหาจินตภาพเมืองลำพูน ด้วยวิธีการตามขั้นตอนต่อไปนี้

- ขั้นตอนการสำรวจเบื้องต้น (Pre-Survey) จุดประสงค์ในการสำรวจเพื่อทำความเข้าใจ ค้นเคยกับพื้นที่ศึกษาเป็นเบื้องต้น

- ขั้นตอนการสำรวจองค์ประกอบทางด้านกายภาพ จุดประสงค์ในการสำรวจเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์องค์ประกอบทางด้านจินตภาพ ทัศนภาพ และสิ่งประกอบทางด้านภูมิทัศน์ ตลอดจนเพื่อให้ทราบถึงปัญหาและศักยภาพของพื้นที่ศึกษา ซึ่งนำไปสู่แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองต่อไป

- ขั้นตอนในการสำรวจองค์ประกอบทางด้านจินตภาพ จุดประสงค์ในการสำรวจเพื่อทำการค้นหา และวิเคราะห์ระดับความแข็งแรงขององค์ประกอบทางด้านจินตภาพ ตลอดจนปัญหาและศักยภาพของเมืองทางด้านจินตภาพ เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองทางด้านจินตภาพ

4. วิเคราะห์ประเมินคุณค่าและศึกษาข้อมูลจากการสำรวจ เพื่อนำเสนอในลักษณะแผนที่ แผนภูมิ รูปภาพ และบรรยายลักษณะของสิ่งที่ได้พบเห็นจากการสำรวจ

5. ระบุปัญหาและศักยภาพ เพื่อนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเมือง ทางด้านจินตภาพ เพื่อให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของคนในชุมชนที่ศึกษา และมีความเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของเมืองลำพูน ให้เป็นที่จดจำต่อผู้ที่ได้พบเห็น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงประวัติศาสตร์ และวิวัฒนาการของพื้นที่เมืองลำพูน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในแต่ละช่วงเวลาตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเมืองลำพูน

2. เพื่อทราบถึงคุณภาพสภาพแวดล้อมทางกายภาพของวัดและโบราณสถาน การบริการสาธารณะ โครงข่ายการคมนาคม รวมทั้งเอกลักษณ์ของเมืองลำพูน

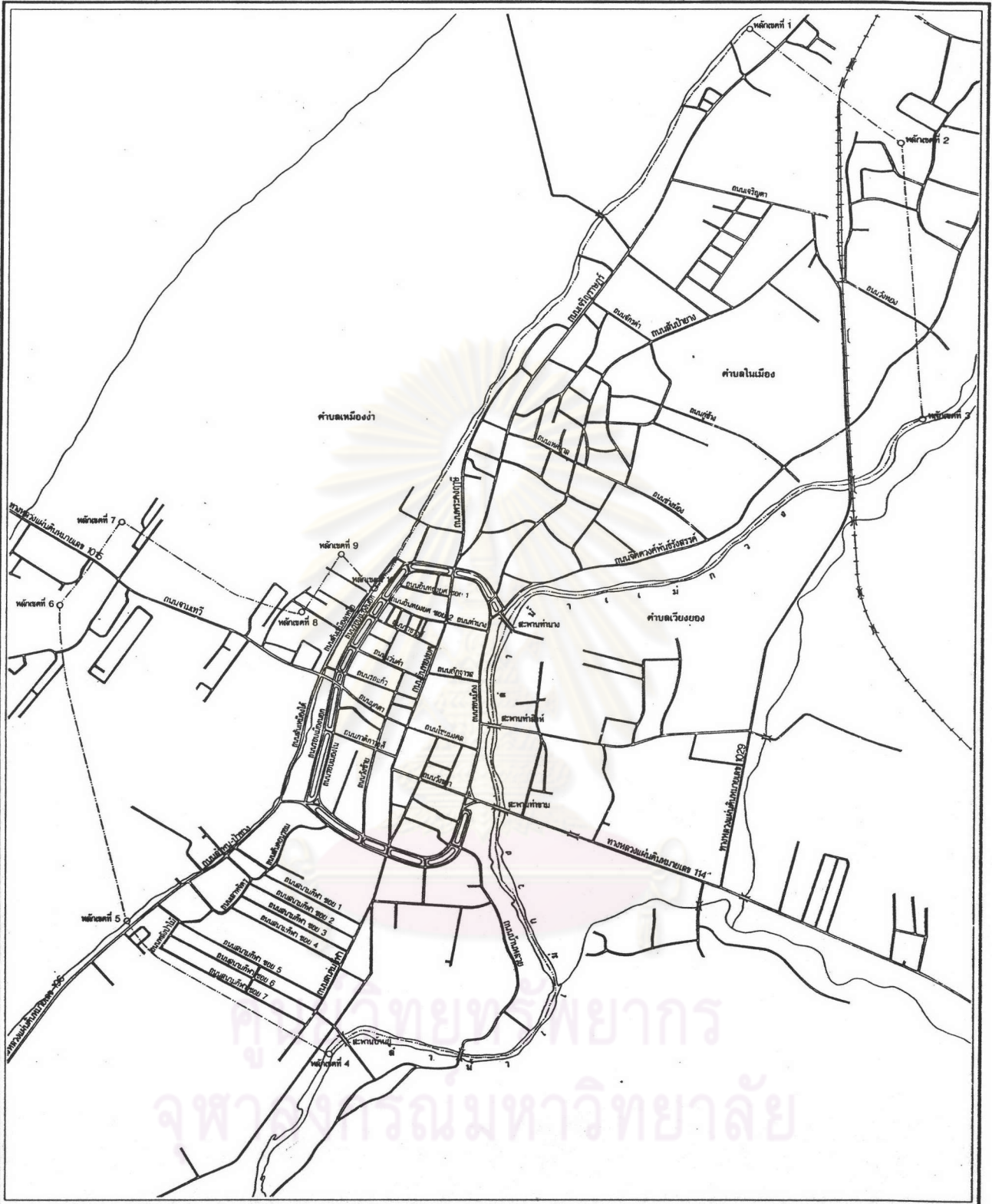
3. เพื่อทราบถึงแนวทางการศึกษาด้านจินตภาพ เพื่อการพัฒนา เมืองลำพูน
4. เพื่อที่จะทำให้ประชาชนชาว เมืองลำพูนมีส่วนร่วมในการกำหนด เอกสภษณ์ จินตภาพของ เมืองและชุมชน
5. เพื่อ เป็นแนวทางการอนุรักษ์และการพัฒนา เมืองประวัติศาสตร์ในจังหวัดต่าง ๆ ของประ เทศไทยที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับ เมืองลำพูน

ข้อตกลงเบื้องต้น

พื้นที่ " เมืองลำพูน" สำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้หมายถึงพื้นที่ใน เขตเทศบาล ซึ่งประกอบด้วย ชุมชน เมืองลำพูนใน เขตเทศบาล และพื้นที่ เกือบเนื่อง (แผนที่ 1.1)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การศึกษาจินตภาพเมืองลำพูนเพื่อการอนุรักษ์

- สัญลักษณ์ :**
- แนวเขตเทศบาล
 - ถนน
 - ทหารรถไฟ

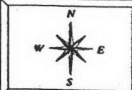
แผนที่แสดง : ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

มาตราส่วน 100 0 100 300 500 เมตร

ที่มา : จากการสำรวจ

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่
1.1